

[alg034] Resonancias Ontolóxicas.

Carlos Suárez Sánchez.

01. Paisaxe sonora alucinatória I.
02. Desarraigamento.
03. Kopecho.
04. Reflexión Extática.
05. Canto da morte que hostiga ao animal bruxo.
06. Descenso ao inframundo.
07. O oyo de Juyá.
08. Necrolinguaxe.
09. Exegesis da linguaxe das ánimas.
10. Octeto de percusión. Interludio II.
11. Vanitas mundi, ubi sunt.

O son resoa dentro da bóveda do pensamento e as súas innumerables reflexións invocan a presenza do ser, reverberando nunha arquitectura acústica que produce argumentos que debilita ao poder desintegrador da morte.

O recinto abovedado do cranio é o templo das revelacións, que actúa como un unha caixa de resonancia que amplifica o espírito e confírelle ao seu misterio unha dimensión estética que se proxecta como ontoloxía. É similar á mecánica celeste, que vira animando o pensamento do home e facendo que o lume tómeo como habitáculo.

Esta música é unha metáfora do funcionamento orgánico da vida, un intento por entender ou traducir a intelixencia que nela esta contida. Non trato de crear unha paisaxe sonora mimético, procuro converter os sons en frases dun leguaxe extático, que transformen os espazos invadidos polo silencio da morte en espazos de reflexión.

Resonancias ontolóxicas. (Textos)

01. Paisaxe sonora alucinatória I.

As paisaxes sonoras alucinatorias percibidos durante a miña convivencia cos Eñepa (cultura amazónica) son a materia que dá fundamento a esta peza. A miña participación nestes ritos chamánicos reveláronme a existencia dun mundo sonoro sobrenatural que se oculta detrás a realidade acústica que escoitamos en forma habitual.

02. Desarraigamento.

Esta peza escrita para: oboe, baixo, clavecín e dous Djembe, procura expresar o sentimento do emigrante que deixa a súa terra.

O que forza un emigrante a saír do seu país, certamente é unha situación desesperada, ninguén quere deixar a terra, ninguén quere enfrontarse ao descoñecido e deixar todo atrás. Eu podo falar estas dores porque proveño dunha familia de emigrante.

Debo comezar esta historia falando do meu avó, quen emigrou nos anos 30 a Cuba e traballou nunha plantación durante quince anos, a sorte non estaba do seu lado, pois o banco onde depositaba a súa esperanza de retornar á súa terra para reiniciar unha vida mellor crebou, e desfalco todo o seu diñeiro, aquel home retornou enfermo a Galicia quizais no peor momento económico desta terra e dedicouse a traballar o campo, con todo, a pesar de tantas desgrazas coñeceu á miña avoa e puido gozar de algo de felicidade xunto a ela, tiveron cinco fillos dos cales tres morreron por mor das privacións da súa vida sen medicamentos e con pouco alimento, aqueles tres nenos morreron e despois morreu o meu avó, penso que de tristeza ao sentir como os seus fillos morrían sen que o puidese facer nada respecto diso, a miña avoa quedou entón soa con dous fillos e tomou a decisión de emigrar a Venezuela, alí traballou en casa dun médico limpando pisos e pasou longos anos sen ver aos seus fillos, é difícil imaxinar o que sufriu. A miña nai casou e nacín eu, aínda non cumprira un ano e os meus pais tomaron a decisión de emigrar tamén a Venezuela onde gran parte da familia atopábase, a nosa aldea preto de Celanova quedou baleira e eu crecín unha terra estraña a cal ía captando a miña atención co paso dos anos, ao ir crescendo funme involucrando máis e máis con Venezuela e sepáreme totalmente da cultura do meu país, como eramos pobres, non pertenciamos ao club galego e por esta razón eu cada día achegábame máis a aquela cultura, ata o punto que gran parte da miña vida dedíquea a estudar os seus misterios. Con todo, cando era neno tiña o alcume do españolito polo acento que aprendín dos meus pais e agora que retornei a Galicia son un sudaca, se que os meus amigos non o consideran así, pero polo meu acento cando vou comprar algo enseguida venme doutro xeito. Aquí síntome desgarrado entre dúas culturas, por unha banda a cultura que durante tantos anos estude e coa que me involucre, e a galega, unha cultura cegadora á que amo pero que me resultan un tanto estraña, e este desarraigamento, este sentimento de non pertencer a ningún lado, é o sentimento que compartimos os retornados, somos viaxeiros da dor cara a ningún lugar, e debemos enfrontarnos á distancia no lugar onde nos atopemos, entendendo que máis aló diso, a vida, as loitas e os soños continúan.

Venezuela nun país descoñecido e practicamente virxe, existen máis de 25 culturas indixena cada unha coa súa lingua e a súa cosmovisión, por outra banda os africanos que arribaron como escravos a este país chegaron de todas partes de África, de tal forma que en dúas aldeas próximas podemos atopar elementos culturais provenientes de lugares tan distantes como Costa do Marfil e Angola, e finalmente, a riqueza da súa bioloxía sonora é outro sorprendente

campo de estudo. Iso converte a Venezuela nun dos países coa maior diversidade cultural e biolóxica do mundo, aparte desta diversidade existe tamén unha cultura oficial que descende da influencia da música europea, sobre todo música para instrumentos de corda. A min nunca me interesou estudar esta música, interesoume estudar aquela música estraña e fascinante da selva e os ritmos complexos que se executaban nas costas do país.

Estas músicas mostráronme a forma como evoluciona a cultura humana, non linealmente como pretenden algúns investigadores segundo os cales estas manifestacións supostamente primitivas, son un estado antigo da cultura contemporánea occidental, entendín que a cultura humana era como unha gran árbore e que cada rama representaba unha forma de vangarda polo avance que os seus aspectos sonoros particulares representa. Por exemplo, quen pode dubidar que concepción rítmica do continente africano é a máis avanzada do mundo, nese aspecto esta cultura é vangarda, e quen pode dubidar que a interpretación do mundo sonoro da natureza que posúen as cultura indíxena é unha visión adiantada destes sons. Entre entón en conflito co poder, con todos os movementos que se impuñan como manifestacións do estado, pois non podía aceptar unha forma única de entender a evolución histórica da creación, e ironicamente, estudando a música contemporánea deime conta de que moitos dos elementos que se anunciaban como innovacións, non eran outra cousa que versións malinterpretadas das tradicións musicais destes pobos. Decidín entón iniciar o meu camiño como creador illado do poder, intentando atopar a miña propia linguaxe, fuxindo dos movementos e dos dogmas preestablecidos, por suposto, isto illoume do status que facilita as ferramentas de expresión e difusión que o poder pon en mans de quen se lle someten.

Logo de 38 anos vivindo en Venezuela retorne a Galicia, e aquí atópome con toneladas de papeis, libros sen publicar, transcripcións musicais, gravacións e vídeos, intentando sobrevivir nunha terra antiga que dá prioridade ás súas raíces e na que pouco vale o meu traballo anterior. Sei que esta historia é unha historia dolorosa, pero esta é a vida do emigrante, por esa razón podo entender a fondo os debuxos de Castelao, non os vexo escuros, véxoo intelixentes, lúcidos e reais, vexo ao meu avó, á miña avoa, vexo o sufrimento dos que se foron e dos que retornaron.

03. Kopecho.

Nos mitos Yukpa da orixe, a nai primigenia Kopecho arroxa a un dos dous soles-xaguar existentes no perpetuo día, a un pantano que húmido que o apaga converténdoo na lúa. Desde ese momento houbo día e noite. Kopecho convertida en ra comezou a parir e a devorar aos seus fillos excepto aos xemelgos bruxos nados dos paxaros.

04. Reflexión Extática.

É o proceso a través do cal desde as ideas existentes que nos herdán os vivos e os mortos, chegamos a unha nova concepción, a unha representación orixinal que parte da nosa ontoloxía única, cando a reflexión faise extática e revelatoria.

Ao principio era o verbo, pero o verbo non sempre foi igual. Ao comprender o significado da idea antiga o noso pensamento acéndese, reflectindo na bóveda que é o sagrario da alma as resonancias da reflexión. Este esforzo produce entón na idea herdada dos mortos unha evolución que a reformula e faia única, pois pertence á identidade de quen lle dá nova luz tras a revelación extática reflexiva. Mentres non sucede esta revelación ou descubrimento do ser, a idea sonora é só un dogma histórico conxelado nos métodos.

O creador non atopa a vida a partir do dogma que o precede, é a dialéctica incesante o que lle permite entrar no recinto extático da súa propia ontoloxía. Atopa a identidade máis aló dos

sistemas de pensamento sonoro de carácter masivo e globalizado, para procrear o son único do ser en se mesmo, máis aló das imposicións da retagarda frígida e as súas dogmas compositivos.

05. Canto da morte que hostiga ao animal bruxo.

O chamán é perseguido pola morte, pois a súa alma desdóbrase entre mundos facéndose vulnerable. Por iso, aliméntase na morada do trono consumindo grandes cantidades de alucinógenos. Ten así, acceso á bóveda secreta das transformacións. Onde logra comprender os misterios da natureza ao ser o mesmo, a súa imaxe e semellanza.

Habendo superado todas as probas iniciáticas, o bruxo é capaz de obrar prodixios ao controlar as forzas secretas da natureza que lle foron reveladas na iniciación. Pode guiar a alma dos mortos na súa viaxe ao inframundo sen que isto afecte a integridade da súa existencia terrea. Os animais como coñecemento conforman complexos universos simbólicos que son claves de poder. O chamán establece unha misteriosa relación coa natureza ata ser un con ela, apoderándose dos seus contidos espirituais e transformándose a vontade en calquera das súas criaturas, en especial no xaguar, a máis sobrenatural das bestas que reina no inferno verde da selva amazónica.

A transitar a exhuberancia biolóxica do monte, este maniféstase como unha monumental orquestra. Os insectos sisean por milleiros, a distintas distancias e desde distintas rexións cardinales. Variadas especies de sapos e ras croan as súas multitimbrias aleatorias. No alto voan os murciélagos dos que só se escoita o chasquido silbante dos seus berros ultrasónicos. As aves despregan os seus inesgotables repertorios e os mamíferos os seus espaciados reclamos.

Pero o animal bruxo é un home que asume o coñecemento destes seres, sen permitir que a súa vontade instintiva contróleo absorbéndoo. Entón desprega todos os atributos do seu poder como profeta creador de contidos.

06. Descenso ao inframundo.

Este é a viaxe dos xemelgos sol e lúa cara ao reino dos mortos. Nesta viaxe os animais son os seus aliados e mensaxeiros. As avispas pescudan o nome dos seus inimigos, o que lles permite coñecer a natureza do seu poder, e xa que logo roubar a carga máxica da súa hechicería. Sobre as súas cabezas voaban en círculo bandadas de paxaros e as luciérnagas alumaban o seu escuro camiño. Ao legar á tenebrosa praza de Xibalba, detivéronse ao escoitar as frutas de óso cuxo son crepitante, perturbaba aos xemelgos cando eran crebadas polos sacrificadores.

07. O oyo de Juyá.

Na Guajira Venezolana existen dúas estacións. A seca é personificada por unha deidad feminina, Pulowi, o seu poder é a obscura bruxería da morte, subterránea e antropófaga, devora aos seres orgánicos. A estación húmida é rexida por Juyá, deidad masculina das forzas atmosféricas e a vida. Estas dúas forzas sacrales contraponse para definir as estacións do calendario anual.

Os vivos son a manifestación real da intelixencia do creador. Na bóveda celeste, os astros son o calendario sacro dos fenómenos. A estrela Arturo na cosmología occidental preside a constelación do Boyero, pero na Guajira Venezolana é Juyó, o ollo de Juyá. Cando o sol entra en conxunción con esta estrela, desátanse as choivas tormentosas de outubro, e o ceo é trazado por raios xigantescos. Días antes destas choivas tempestuosas, o sol inclemente reseca a terra e un

tenso letargo vai segando a vida dos animais máis débiles. As moscas pululan entre os cadáveres que alimentan ás súas larvas, e as aves carroñeras descenden das alturas para devorar aos agonizantes. Nese momento de seca absoluta, acéndese o ollo de Juyá, e esperta o espírito do trono, as choivas descenden atronadoras e os animais escondidos baixo a terra espertan e comezan a reproducirse por milleiros. As augas producen un estalido de vida, as sementes germinan e as plantas reverdecen cubrindo a paisaxe cun vórtice vexetal que propicia a reprodución moitos animais.

Os sons da natureza foron estudados polo compositor en numerosos traballos de campo que realizou por toda Venezuela, nun das súas escritas reseña;

“Mientras la luna llena ilumina las rocas gigantescas desgastadas por el tiempo, en la sierra Cerbatana miles de insectos de variadisimas especies, alternan sus cantos vociferando sus distintas identidades desde diversas coordenadas cardinales. Las grabaciones estereofónicas que realicé de esta miriada de ánimas, es tan solo una deformación de la realidad acústica multifónica, y multidimensional que el micrófono estereo reduce a dos vías.

Las langostas al salir de la tierra tras las lluvias, encienden sus espaciadas y brillantes notas, al sumarse con otras que parecen responder, conforma tensos acordes chirriantes, los cuales parecen suspender el tiempo marcado por los incesantes grillos. Pájaros nocturnos, de lenguajes más desarrollados, cantan como agoreros de la muerte y del inevitable destino. Los murciélagos que los Panare (tribu amazónica) llaman Machikirí, pronuncian precisamente este sonido onomatopéyico, transitando las sombras para escapar a los depredadores. Este animal presente en múltiples cerámicas prehispánicas de nuestro país, es reseñado como un hombre-animal ligado al origen de la cultura, y ciertamente, por su costumbre de habitar en cuevas, se le relaciona con la pintura rupestre y sus contenidos mágico-religiosos.

Al contrario de los grillos que marcan su territorio con el sonido, los anfibios parecen comunicarse con un lenguaje de códigos genéticamente preestablecidos. Al emitir la clave acústica que avisan la presencia de un depredador, todos callan, para después reiniciar una lucha de llamados amorosos, que deriva en una exorbitante multiplicación. Al concluir el invierno tropical, se producen las luchas caníbales de los renacuajos que buscan sobrevivir en las charcas que se secan. Las aves aprenden el lenguaje de sus ancestros; llamadas de alerta, marcas territoriales, regaño a los pichones imprudentes. El liderazgo en muchas comunidades de pájaros, es definido en torneos, o exhibiciones sonoras de los inmensos repertorios innatos o aprehendidos, incluso una misma especie, varia sus cantos de una región a otra, la Paraulata ojo de candil, no canta igual en Caracas que en el Maracaibo.” Río Guaniamo. Notas de campo. Carlos Suárez.

As voces das ánimas son a manifestación do misterio que as orixinou. Podemos pensar que este misterio creador, manifesta o seu espírito na linguaxe sacral de sons, que transmiten os vivos. No canto dun insecto, cuxa alma é sostida por unha estrutura orgánica inexorable, están inscritos códigos acústicos que non podemos aínda descifrar. Son coñecementos que veñen directamente do misterio que os orixinou.

Entréme donde no supe,
y quedéme no sabiendo
toda ciencia trascendiendo.

1

Yo no supe dónde entraba,
pero cuando allí me ví,
sin saber donde me estaba,
grandes cosas entendí;
no diré lo que sentí,
que me quede no sabiendo,
toda ciencia trascendiendo...

San Juan de la Cruz

Apenas coñecemos unhas minúsculas claves que nos permitirán descifrar os xeroglíficos acústicos ou idiofonemas da natureza. A pregunta é Que coñecemento hermético encerran os cantos das ánimas, cuxa variedade de ensambles (grupos de especies) varía segundo a hora do día e da noite; a data do ano, pois as especies van cambiando mes a mes durante o ciclo anual; ata dun ano a outro cambia a densidade das especies, dependendo das circunstancias do ano

anterior (se un ano hai poucos depredadores, unha de especie que se alimenta de plantas reproducirase en gran cantidade, traendo como consecuencia unha sobreabundancia do son dunha especie, que permitirá o ano seguinte un desenvolvemento maior dos depredadores, e polo tanto un cambio da densidade acústica e tímbrica.

Os ensambles corais das ánimas, tamén cambian segundo a paisaxe; desertos, sabanas, bosques de galería, selvas húmidas, costa mariña, montaña, etc. Tamén os ensambles acústicos das especies, cambian segundo a latitude pois un bosque en España, contén sons totalmente distintos que un bosque no Ecuador, ou en Sumatra. Podemos entón darnos unha idea da inmensa diversidade acústica da orquestra natural.

As ánimas están en conexión coa bóveda celeste e cos sucesos astronómicos maiores. O universo, é un inmenso reloxo fenomenolóxico, cuxo misterio só é dominado polo seu creador. No ceo nocturno, pode divisarse o brillo das innumerables almas dos mortos, a vida Láctea é o seu camiño, e todos os seres devorados por Pulowi na estación seca, ascenden aos ceos para producir as choivas vivificantes de Juyá.

08. Necrolinguaxe I.

Os necrolinguaxes son pezas inspiradas nos ritmos fonéticos característicos nalgunhas culturas africanas, onde o instrumento fala a linguaxe dos devanceiros. O obxecto sonoro convértese entón no centro dunha dialéctica co mundo sobrenatural. Pero neste caso, o fala achégase máis a unha recitación poética ou teatral que ao falar cotián, é dicir, á súa carga racional súmalla un contido emocional profundo.

09. Exégesis da linguaxe das ánimas.

A exégesis prodúcese dentro dunha bóveda de ósos hermética, onde os cantos das ánimas reverberan en todas direccións revelándose como obra. A interpretación desta linguaxe críptico, produce un resplandor sonoro no instante en que se fai comprensible á razón. A exégesis expresa claves de transcendencia, que permiten sortear un escuro labirinto de desconcertantes e abigarrados sofismas.

A exégesis do oráculo entréganos como resposta acústica, un misterioso anacronismo que xulgamos improbable como proxección futura, pero que co paso de tempo, termina facéndose sincrónico ao encaixar perfectamente co suceso anunciado. Se os presaxios nefastos son examinados con coidado, descubrimos que tamén indican ao home a forma de escapar á súa desgraza. Lamentablemente, os malos presaxios xamais son tomados en conta polo poder.

Para quen perciben que as estruturas orgánicas sustentadoras da vida, foron creadas por unha intelixencia suprema, é factible deducir que os animais e os seus cantos, son "recintos" saturados de inscricións deixadas alí por esa intelixencia.

Os contidos particulares desa linguaxe sacra, resoan na morfología destes "templos" ou "recintos" biolóxicos acústicos. Que comparten certa semellanza cos instrumentos musicais creados polo home, cuxo discurso establecer a partir do seu conformación física.

Os animais agrúpanse en inmensas orquestras que cambian de acordo á paisaxe, desde a silenciosa elocuencia do ambiente polar, ata a indescifrable vórtice sonoro da selva húmida. No ámbito da cultura humana, atopamos que os instrumentos musicais executados nun templo xaponés, propician o exorcismo a través dun baleiro, que limpa o espazo das influencias demoníacas. Noutro ámbito, a bóveda subterránea dun templo Maya, metaforizaba o territorio dos señores da morte, que eran exorcizados por masas sonoras reverberantes, que saturaban o

lugar coa luz orgánica dos astros. Ambos os exorcismos alcanzan o mesmo fin, seguindo cada un, o camiño que establece a súa particular herdanza ancestral.

A morte desencadea unha descomposición que propende ao caos estático, e entre esas tebras, o creador diferénciase da morte establecendo durante millóns de anos estruturas orgánicas de desconcertante complexidade. As ánimas encerradas nestes sagrarios resonantes, son a presenza real dun discurso inesgotable. Probablemente no canto dun insecto, atópase inscrito unha mensaxe, un código sonoro que somos incapaces de descifrar totalmente. Pero podemos intuír na súa marabillosa riqueza e variedade, que neles se encerran parte do misterio que os creou.

O dogma e a morte comparten como característica común o estancamento e a descomposición. A doutrina do pensamento global "et Orbi" e a súa poderosa inercia, tende a unha ideoloxía homogénea e tumefacta, que pola súa miseria estética só pode ter influencia real nas altas esferas do poder.

A exégesis opónse ao dogma, pois revela múltiples posibilidades estéticas á identidade do creador, mentres o dogma só acepta un camiño, e aquel que non o acata en silencio, é estigmatizado polo "santo" oficio global. A pesar de que a historia relátanos unha e outra vez, como os dogmas encadean á humanidade a espellismos, que frean o seu impulso creador do seu espírito.

A creación desta obra, esixe que o compositor enfróntese aos cuestionamentos dun misterio complexo e inesgotable. Esta dialéctica contemplativa e extática, libera ao creador dos automatismos do dogma, e desa cómoda submisión que vai descompondo a súa ontoloxía, facéndoo vulnerable aos argumentos da morte.

10. Octeto de percusión. Interludio II.

Esta peza é un fragmento da obra "O crisol das ánimas" escrita para octeto de percusión.

11. Vanitas mundi, ubi sunt.

Algúns espertamos sobresaltados ante a presenza da morte. A voz do misterio acéndese como unha chama acústica, mergullando ao que a escoita nunha revelación incandescente. Outros cren escapar ao pesadelo cando espertan.

O son que é capaz de representar o misterio da morte, é unha metáfora moi complexa. José Angel Lamas (compositor venezolano 1775-1814) describe no seu *Popule Meus* un instante tenebroso da historia sacra; cristo ante o pobo, sabe que é reo dunha morte inevitable, pois a masa sempre lexísla desde o pesadelo. Este é o sentimento do home ante o baleiro e a vaidade da ignorancia.

A ausencia de luz ou son ontolóxico, é o problema fundamental que esta obra pretende abordar.

Algúns dos actuais teóricos da arte, anuncian con arrogancia o fin de certas formas de entender o son, coma se a historia da música pertencese a unha soa cultura. Seica a música sufi ou a Banda polifónica Centroafricana, mostra o que foi nalgún momento a música occidental europea? As culturas se ramifican como unha inmensa árbore, evolucionando como variadísimas vangardas. Décadas antes de Schoenberg xa existía atonalidad na música Piaroa, e en Xapón utilízanse clusters armónicos desde fai séculos. Os dogmas despreciativos contemporáneos, son indignos do misterio ontolóxico da creación. A composición asumen un sen numero de formas fenomenolóxicas, e as sentenzas dos teóricos que pretenden establecer xuízos de valor, son

estertores dunha vaidade ignorante que se desvanece ante a súa propia morte. A pesar do seu macabro aspecto, a calva establece unha diferenza definitiva entre Bach e quen o xulgaron como un compositor anacrónico.

A morte do compositor, devén só da súa incapacidade para fiar un discurso a partir da súa propia ontoloxía acústica.

A morte devora todo excepto ao espírito.

Fugaz é a chama onde se consomen as vaidades, xunto ao escenario virtual dos dogmas.

Con todo, a morte móstrase incapaz de dixerir o misterio como discurso ontolóxico. Pois unha vez que a reflexión do ser que toma forma acústica, a morte debe recoñecer con impotencia os límites do seu imperio.

A vaidade do mundo, Onde está?.

Carlos Suárez Sánchez